

from Rs.100/- to Rs. 200/- per male student and from Rs. 125/- to Rs 250/- per female student. The National Social Assistance Programme, the National Family Pension Programme and the National Maternity Assistance Programme were introduced in the State last year. All the blocks are now covered under the National Scheme of Mid-Day Meals. 2.5 lakh children are benefiting under the scheme. A 220 KVA transmission line from Jammu to the Kashmir valley is expected to be commissioned shortly.

So, I think, given the difficult conditions a considerable amount of work has been done, but no Government is as good as a representative Government. No Government can be better than a representative Government. So, we are on the threshold of ushering in a representative Government. I sincerely hope it is the last occasion when we would have to pass the Budget for Jammu and Kashmir. This responsibility rightfully belongs to the people of that State, to the Legislature of that State and I am sure with the cooperation of everyone we will complete the elections and install an elected Government there.

I request the hon. Members to join me and pass the Budget and the Appropriation Bill unanimously.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): The question is: "That the Bill to authorise payment and appropriation of certain sums from and out of the Consolidated Fund of the State of Jammu and Kashmir for the services of the financial year 1996-97, as passed by Lok Sabha be taken into consideration."

The question was put and the motion was adopted.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): We shall now take up clause-by-clause consideration of the Bill.

Clauses 2 and 3 and the Schedule were added to the Bill.

Clause 1, the Enacting Formula and the Title were added to the Bill.

THE MINISTER OF FINANCE (SHRI P. CHIDAMBARAM): Madam, I move that the Bill be returned.

The question was put and the motion was adopted.

MESSAGE FROM THE LOK SABHA

The Finance (No. 2) Bill, 1996.

SECRETARY-GENERAL: Madam, I have to report to the House the following message received from the Lok Sabha signed by the Secretary-General of the Lok Sabha.

"In accordance with the provisions of rule 96 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in Lok Sabha, I am directed to enclose the Finance (No. 2) Bill, 1996, as passed by Lok Sabha at its sitting held on the 12th September, 1996.

The Speaker has certified that this Bill is a Money Bill within the meaning of article 110 of the Constitution of India."

Madam, I lay a copy of the Bill on the Table.

SHORT DURATION DISCUSSION

Revival of Sick Public Sector Fertilizer Units Vis-a-vis Huge Import of Urea During the Last Five Years—Contd.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Mr. Muthu Mani, I think you have finished your speech.

SHRI S. MUTHU MANI: Yes, Madam.

SHRI RAGHAVJI (Madhya Pradesh): Madam, when will we have discussion on the Finance Bill?

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Tomorrow.

SHRI RAGHAVJI: And when will be the reply?

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Tomorrow. This is the last item on the Agenda today.

SHRI SOLIPETA RAMACHANDRA REDDY (Andhra Pradesh): Thank you, Madam, for giving me the opportunity to participate in the discussion on the revival of sick public sector fertilizer units vis-a-vis huge import of urea during the last five years.

While splitting the Fertilizer Corporation of India in 1978, profitable units were merged in the National Fertilizers Limited and the Rashtriya Chemicals and Fertilizers Limited. The experimental units, one in Andhra Pradesh at Ramagundam, another at Talcher unit in Orissa and also the age-old plants at Sindri in Bihar and Gorakhpur in U.P., all those supposed to be sick units, were retained under the Fertilizer Corporation of India. The Ramagundam Fertilizer unit is the largest coal-based fertiliser plant in the world. The coal-based technology was implemented in India for the first time as an experiment with improved technology. Madam, with unproved technology and other bottlenecks such as non-sufficient supply of coal, substandard coal supply, erratic power supply, it is impossible to be a profitable plant. Recently, it has appeared in the Teiugu press that Ramagundam plant has reached a stage where it cannot produce even one tonne of urea because it is being supplied only 215 tonnes of coal by the Singareni Collieries even though its requirement is 3,000 tonnes per day.

Madam, in 1995-96 alone we imported 37.82 lakh tonnes of urea at a cost of Rs. 2,840.42 crores. We talk of self-reliance, but we have not put in the required efforts to make our plants under the FC profitable ones by operating them to the full capacity. Regarding the Ramagundam plant, immediate steps are required to be taken for its revival. Under the revamping plan, the BIFR has appointed the ICICI as an operating agency who have conducted their study and reported that the Ramagundam unit was technically sound and commercially viable, subject to the change of technology from the coal-based to the naphtha as the

main feedstock. The estimated cost for this is Rs. 519.16 crores. It was recommended by a Committee consisting of Secretaries from the Ministries of Finance, Chemical and Fertilizers, Industry, Agriculture and Labour. The Sub-Committee headed by the then Finance Minister, and consisting of the Fertilizer Minister and other members, also approved the scheme and recommended to the then Prime Minister's approval for a budgetary support to the scheme. The amount recommended was Rs. 2,201 crores for the four units under the FCI out of which Rs. 529.16 crores only has been earmarked for the frontline change revival and revamping of our Ramagundam unit. With this installed capacity of urea the production can be raised to 1,500 tonnes per day.

Madam, recently I understand our Chief Minister has also requested the Central Government through a letter to give priority for revamping it. Finally, I request the Government through you to take steps for inducting frontline technology as suggested by the Consultative Committee at an estimated cost of Rs. 529.16 crores and make the Ramagundam Fertilizer plant a profitable one and come to the rescue of farmers in Andhra Pradesh. Thank you.

श्री जलालुद्दीन अंसारी (बिहार): उपसभाध्यक्ष महोदया, यह बड़ा ही महत्वपूर्ण विषय है जिस पर हम चर्चा करने जा रहे हैं। बरौनी, दुर्गापुर, नामरूप, हल्दिया, सिंदरी, तालचर, गोरखपुर और रामगुंडम, ये सार्वजनिक क्षेत्र के कारखाने बीमार हैं। अभी हमारे विद्वान साधियों ने यह कहा कि ये जो सरकारी क्षेत्र के खाद के कारखाने हैं, उनकी उत्पादन क्षमता घट गई है और ये घाटे में चल रहे हैं। दूसरी ओर को-आपरेटिव सेक्टर के, इफको और कुमको की क्षमता अधिक है और ये अधिक मुनाफा कमा रहे हैं, इसका क्या कारण है? आप सभी को मालूम है कि ये जो फर्टिलाइजर कारखाने हैं इनकी आयु-सीमा निर्धारित है और वह है बारह वर्ष। इन सभी कारखानों में से अधिकांश कारखाने बीस साल, पच्चीस साल और तीस साल से चले आ रहे हैं। उनकी वही पुरानी मशीनें हैं, वही पुरानी टेक्नोलॉजी है। तो इनकी

उत्पादन क्षमता कैसे बढ़ाई जा सकती है? निश्चित तौर पर आज ये जिस स्थिति में है उसमें घाटे के अलावा मुनाफा होना संभव नहीं है। लेकिन सरकार ने इन फर्टिलाइजर कारखानों को रिबैमिंग स्कीम के अन्दर, रिवाइवल पैकेज के अन्दर लेकर इनके विकास की योजना जरूर बनाई है।

6.00 P.M.

ग्रुप आफ मिनिस्टर की कमेटी बनाई। उसके सुझाव आए, लेकिन उन सुझावों पर सरकार ने अमल नहीं किया। मैं आपके माध्यम से माननीय मंत्री जी से और केन्द्रीय सरकार से यह जानना चाहता हूँ कि कोई भी रिवाइवल पैकेज वर्किंग कैपिटल के बगैर कैसे काम कर सकता है? उत्पादन करने के लिए पूंजी चाहिए यह पहली शर्त है। आप पैकेज बनाते हैं लेकिन कार्यशील पूंजी मुहैया नहीं करते। बार बार यह सवाल उठाया गया कि वित्तीय संस्थाओं से इस योजना के लिए आर्थिक सहायता दिलाई जाए। बजट में बजटरी सपोर्ट दिया जाए। लेकिन न वित्तीय संस्थाओं से मदद दिलाई गई और न बजट में ही इसके लिए कोई व्यवस्था की गई है। केवल कागज पर और सिर्फ इच्छा से रिवाइवल पैकेज पूरा नहीं किया जा सकता है। यही इसकी सबसे बड़ी कमी रही है। रिवाइवल पैकेज कार्यान्वित करने के लिए जो आवश्यक वित्तीय मदद होनी चाहिए थी उसको सरकार की ओर से नहीं दिया जा सका। तब यह सवाल कहां से उठता है कि हम रिवाइवल पैकेज पूरा नहीं कर सके और उत्पादन क्षमता बढ़ाने के बाद जो लक्ष्य आपने रखा है वहां तक नहीं पहुंच सके हैं। इसलिए जरूरत इस बात की है कि रिवाइवल पैकेज को ईमानदारी के साथ लागू करने के लिए सरकार वित्तीय संस्थाओं से मदद दिलाए और बजट में इसके लिए व्यवस्था करे और एक निश्चित काल-बद्ध योजना के माध्यम से पुनर्जीवित करने के कार्यक्रम को कार्यान्वित करे। इसके लिए सरकार के पास नीयत भी सही होने चाहिए और एजनेटिक इच्छाशक्ति भी होनी चाहिए। इसके बगैर इस काम को नहीं किया जा सकता है। हमारे विद्वान साथी एमदास अग्रवाल जी हैं नहीं। 1956 में स्वर्गीय पंडित जवाहरलाल जी ने इस देश के लिए औद्योगिक नीति की घोषणा की थी जिसको राष्ट्र ने स्वीकार कर लिया। इसमें यह बात तय की गई कि सार्वजनिक क्षेत्र भी चलेगा और निजी क्षेत्र भी चलेगा। लेकिन मैं आपको बताना चाहता हूँ कि सर्वजनिक क्षेत्र के कारखानों को सबोटज करने के लिए सचेतन कोशिश की गई, प्रयास किए गए कि इस देश में एजकीय क्षेत्र को जनता के बीच में बदनाम कर दो ताकि खानगी क्षेत्र के लिए दरवाजे और

वातावरण खुल जाए। इसमें जो लोग सत्ता में थे, जिनकी इसके लिए बाकायदा जिम्मेदारी थी वे इसमें मददगार रहे और ब्यूरोक्रेसी, नौकरशाही का एक हिस्सा भी इस सबोटज में साथ रहा। यही कारण है कि प्रबंधन की जो क्षमता होनी चाहिए थी वह नहीं हुई और प्रबंधन की कुव्यवस्था के कारण एजकीय क्षेत्र को नुकसान हुआ। इसी एजकीय क्षेत्र में फर्टिलाइजर के कारखाने हैं, इनका भी नुकसान किया गया और आपने देखा कि पिछले पांच वर्षों में हम यूरिया और दूसरी खाद विदेशों से मंगा रहे हैं, आयात कर रहे हैं। इनकी कीमतें भी बढ़ी हैं और वनत्व भी बढ़ा है। इसके माध्यम से मैं भ्रष्टाचार की ओर नहीं चाहता, वह एक अलग विषय है। लेकिन इसमें भी भ्रष्टाचार को आप देखेंगे। जहां तक विकास का सवाल है, विकास के रास्ते में इस देश में भ्रष्टाचार एक बड़ा बाधक कारक बन गया है, इससे कोई इन्कार नहीं कर सकता है। 133 करोड़ रुपये का यूरिया आयात करने के लिए जो करार किया गया, उसका क्या हुआ? करार हो गया, रुपया चला गया लेकिन यूरिया का आयात इस देश में नहीं हो सका। मैं माननीय मंत्री जी से कहना चाहता हूँ कि अगर वह पुराने मंत्री जी चाहते इस रिवाइवल पैकेज को करने और पूरा करने की उनकी मंशा होती तो 133 करोड़ रुपये को इन सात कारखानों को देते कैपिटल कार्यशील पूंजी के रूप में तो निश्चित तौर पर रिवाइवल पैकेज का एक हद तक काम हो गया होता। यह एक उदाहरण है। लेकिन वह पैसे तो चले गये। किस का पैसा है, सरकार का पैसा है, देश की जनता की गाड़ी कमाई का पैसा है। तथ्य यह है कि जब बाहर से आयात करेंगे तो यह सर्वविदित है, कोई छिपी हुई बात नहीं है कि उससे कमीशन मिलता है। लेकिन यह तो पूरा का पूरा गायब हो गया।

कमीशन तो मिल गया होगा और उसका लाभ जिनको मिलना चाहिये था, वह लाभ नहीं उठा सके, इस देश की जनता को इसका लाभ नहीं मिल सका। सदन इस बात से अवगत है और रामदास अग्रवाल जी ने भी कहा था बिहार की चर्चा करते हुए। तुर्भाय से राम लखन सिंह जी हमारे बिहार के ही थे और वह मंत्री थे लेकिन बिहार की जनता ने उनको हरा कर उनको सज़ा दे दी है। इसलिए अब इस देश की जनता अगर कोई गलत काम करता है तो उसको बहुत दिन तक बर्दाश्त करने को तैयार नहीं है। जब प्रकाश में बातें आ जाती हैं तो उसका जवाब सही समय पर जनता देती है, वह ओड़ने वाली नहीं है। समय लगता है। हर काम तुरंत हो जाए, यह तो संभव नहीं है। इसलिए मेरा कहना है कि

सावजनिक क्षेत्र को भी सेबोटिज कर के उसे बदनाम करने का एक प्रयास किया गया है और उसको सेबोटिज किया गया ताकि जनता की निगाह में वह क्षेत्र बदनाम हो जाए ताकि खानगी क्षेत्र निजी क्षेत्र को फलने-फूलने का पूरा पूरा अवसर मिले। जबकि अभी भी एजकीय क्षेत्र और निजी क्षेत्र दोनों चलें, इसका कोई विरोध नहीं करता है। फिर यह आयात करके कमीशन खाने और पैसा बनाने का दरवाजा खुल जाए, ऐसा नहीं होना चाहिये। हमने पहले ही कहा कि इफको और कृषको में इसलिए अधिक उत्पादन हो रहा है, मुनाफा कमा रहे हैं क्योंकि उसका प्लॉट नया है, उत्पादन करने की क्षमता है, नयी टेक्नोलोजी है लेकिन हमारे इस कारखाने का क्या हाल है। वहां बीस-पच्चीस साल पहले की पुरानी मशीनें हैं, पुरानी टेक्नोलोजी के आधार पर हम उत्पादन नहीं बढ़ा सकते हैं। इसलिए आज आवश्यकता इस बात की है कि इसको रिवाइवल पैकेज के जरिए इसका पुनर्गठन किया जाए, उसको फिर से ज़िन्दा किया जाए ताकि हम जो विदेशों में पैसा लगाते हैं उसके बजाय यहां उत्पादन बढ़ा करके उस पैसे को बचा कर के देश के किसानों का हित और देश के हित को हम पूरा कर सकें। इसीलिए मेरे कुछ सुझाव हैं जो मैं इस सदन के माध्यम से माननीय मंत्री जी को देना चाहता हूँ। हमारे यहां एक आई०डी०बी०आई० बैंक है। इस बैंक से मदद ले कर के आप इस काम के लिए वित्त ले सकते हैं। दूसरा सुझाव है कि जो हमारे राष्ट्रीयकृत बैंक हैं उनसे हम आधिक सहयोग ले सकते हैं, साधनों को जुटा सकते हैं। और भी बहुत सारे वित्तीय संगठन हैं जिनसे हम मदद ले कर के इस रिवाइवल पैकेज को पूरा कर सकते हैं। जरूरत है। हमारे मंत्री जी जवाब देंगे बहस का तो बताएंगे कि अभी प्रति वर्ष 18 करोड़ 85 लाख रुपए पदाधिकारियों और कर्मचारियों के वेतन भत्तों आदि पर खर्च होते हैं। आप इतना विशाल रखे हुए हैं तो खर्च तो होगा, और उत्पादन कराते नहीं। यह तर्क काफी बजनदार नहीं है। खर्च होता है मैं मानता हूँ, हम सब लोग मानते हैं लेकिन सही मायनों में इसकी उत्पादन क्षमता को बढ़ाने के लिए आप बजट में व्यवस्था कीजिए। वित्तीय संगठनों से सहयोग लेकर धन प्राप्त कीजिए। प्रबंध को जो कुव्यवस्था है उसमें भी सुधार कीजिए। प्रबंधन के जरिए जो फिजूलखर्ची होती है उस पर रोक लगाइए। इससे हमारा आपको सहयोग पूरा का पूरा मिलेगा। लेकिन इस दिशा में आप कदम उठाएं और इस पैकेज को आप पूरा करें इसलिए कि इस देश के किसानों को खाद की आवश्यकता है और आवश्यकता रहेगी। उसको पूरा करना है तो विदेश से मंगाकर हम इसको बहुत दिन तक

पूरा करते रहेंगे तो खाद के मामले में हमारा देश आत्मनिर्भर नहीं बन सकेगा। स्वावलम्बन की हमारी नीति कोई नयी नहीं है। पुरानी है। वह नीति पुरानी पड़ गयी है इसी बात में। आज भी स्वावलम्बन की नीति, सेल्फ रिलायंस की नीति सही है। उस दिशा में मजबूती के साथ कदम उठाने की जरूरत है और सरकार भी चाहेगी, और हमारे मंत्री जी जो आए हैं हमको ऐसा विश्वास है कि इसमें पहल करेंगे। विभिन्न स्त्रोतों से, विभिन्न वित्तीय संगठनों से, सरकार से आवश्यक धन अर्जित करके इस रिवाइमिंग स्कीम को लागू करते हुए इन कारखानों की उत्पादन क्षमता को बढ़ाए। इसके लिए जो आवश्यक कार्यवाही करने की जरूरत होगी उसके करेंगे। हमारे साथी दिपानकर मुखर्जी ने जिस बात की आवश्यकता पर जोर दिया है कि हम जो पिछले पांच वर्षों से लगातार यूरिया का आयात बड़ी तादाद में करते आ रहे हैं, यह हमारे देश की आवश्यकता है और इस भारी आयात को देखते हुए, ध्यान में रखते हुए इन कारखानों को पुनर्जीवित करने की जो योजना है उसको मजबूती के साथ आगे बढ़ाने की आवश्यकता है, इन्हीं शब्दों के साथ मैं अपनी बात समाप्त करता हूँ।

آنٹرنی جیلا الرول انصارى تہار: اب سبھا
ادھیش مشہور ہے۔ یہ بڑا ہی مہتمو یوں
وضعی ہے۔ جس پر ہم چرچا کرنے جا رہے
ہیں۔ برونی۔ درگاپور۔ نام روپ۔ معلوم
سندری۔ ناہر۔ گور کھجیو رار رام گور
یہ سارو جنگ جھیر کے کارخانہ بیمارستان
ابھی ہمارے ودان سماقیوں نے نہ کہا کہ
یہ جو سرکاری جھیر کے کارخانے
ہیں انہی ایجادن چھٹا ٹھٹ گئی ہے اور
یہ گھاٹ میں چل رہے ہیں دوسری طرف
کو آبر پٹھو سیکر کو۔ اٹھو اور تر جھو کی
چھٹا ادھک ہے۔ اور یہ ادھک منانہ

تکمار ہے ہیں۔ اسکا کیا کارن ہے۔ آپ
 سمجھ کر معلوم ہے۔ کہ یہ جو فریڈلینڈ
 کارخانے میں انٹی آئیو سمیٹا نر دھارت ہے
 اور وہ ہے بارہ ورش۔ لیکن ان سمجھ
 کارخانوں میں سے ادھیگانٹس کارخانے
 بیس سال۔ پچیس سال۔ اور تیس سال
 سے چلے آ رہے ہیں۔ انٹی وہی پرانی مشین
 میں وہی پرانی ٹیکنولوجی ہے۔ تو انٹی
 اچیان چھتا کیسے بڑھا جا سکتی ہے۔
 نشیوت طرز آج یہ جس استھتی میں ہیں۔
 اسمیں گھانے کے علاوہ منافع ہونا سمجھ
 نہیں ہے۔ لیکن سرکار نے ان فریڈلینڈ
 کارخانوں کو ایو۔ بیمنگ اسکیم کے اندر۔
 ایو ایوول پیکنج کے اندر لیکر لے واکس کی
 یوجنا ضرور بنائی ہے۔ گروپ آف مشنری
 ٹیکنیکس بناے۔ اسکے سمجھاوے۔ لیکن ان
 سمجھاوے پر سرکار نے عمل نہیں کیا۔ میں
 آجکے ملاویم سے معاہدہ منتری جی سے اور
 ٹیڈر نے سرکار سے یہ جانتا چاہتا ہوں کہ
 کھن میں ایو ایوول پیکنج ورکنگ کیسٹیل
 کے پیر کیسے کام کر سکتی ہے۔ اچیان کرنے
 کیلئے پونجی چاہئے یہ یہی شرط ہے۔ آپ
 پیکنج بناتے ہیں لیکن کار کے کیسٹیل پونجی
 مہیا نہیں کرتے۔ بار بار یہ سوال اٹھایا گیا
 کہ وہیہ سنسٹانوں سے اس یوجنا کیلئے

آرٹیکل سمجھتا دلائی جائے۔ بجٹ میں
 بجری سپورٹ دی جائے۔ لیکن نہ وہیہ
 سنسٹانوں سے نہ مدد دلائی گئی اور
 نہ بجٹ میں ہی اسکے لیے کوئی ویو سنٹائی
 گئی ہے۔ کیوں کاغذ اور صرف اچھا سے
 ایو ایوول پیکنج کارینوت کرنے کیلئے
 جو آؤٹریک وٹھیہ مہر ہونی چاہئے
 تھی اسکو سرکار کی طرف سے نہیں دیا
 جا سکا۔ جب یہ سوال کہاں سے اٹھا ہے
 کہ ہم ایو ایوول پیکنج پر انٹیں کر سکتے اور
 اچیان چھتا بڑھانے کیلئے اسکو بوجو

لکشیہ اپنے اٹھا ہے وہاں تک نہیں ہوجا سکتا
 ہیں۔ اسکے ضرورت اس بات کی ہے کہ ایو ایوول
 پیکنج کو ریمانڈری کے ساتھ لاگو کرنے کیلئے
 سرکار وہیہ سنسٹانوں سے مدد دلائے۔
 اور بجٹ میں اسکے لیے ویو سنٹائی کرے۔
 اور ایف نشیوت کال بڑھ یوجنا کے ملاویم
 سے پٹر جیوت کرنے کے کام کے تمام
 کارینوت کرے۔ اسکے لیے سرکار کے
 پاس نیت میں صحیح ہونی چاہئے۔
 اور جینٹل اچھا شکی میں ہونی چاہئے۔
 اسکے پیر اس کام کو نہیں کیا جا سکتا ہے۔
 ہمارے ودان سابق رام داس کووال
 جن میں نہیں۔ ۱۹۵۹ میں سورگہ پنوت

جو امر لائن نہر و جی نے اس دیش کیلئے مادہ دیکھ
 نیتی کا کوشش کی تھی جسکو رائٹرز نے سوکار
 کر لیا۔ اسمیں یہ بات طے کی گئی کہ سارو جنگ
 چھیتر بھی چلیگا اور نجی چھیتر بھی چلیگا۔
 لیکن میں آپکو بتانا چاہتا ہوں کہ سارو جنگ
 چھیتر کے کارخانوں کو سمبوتا کرنے کیلئے
 سمبوتن کو شمش کی گئی۔ پر پاس کے
 گئے۔ کہ اس دیش میں راج کیلئے چھیتر
 کو جتنا کہ بھیج میں بدنام کر دو۔ تاکہ خانگی
 چھیتر کیلئے دروازے اور و اتارن کھل
 جائے۔ اسمیں جو لوگ سمبوتا میں تھے۔ جنکی
 اسکے بے باقا عدو ذمہ داری تھی وہ اس
 میں مددگار رہے اور بیرو کر بیسی۔ نوکر
 شاہی کا ایک حصہ بھی اس سمبوتادے
 ساتھ رہا یہی لادن ہے۔ کہ پر بندھن کی
 جو چھتتا ہونی چاہئے تھی وہ نہیں ہوئی
 اور پر بندھن کی بد انتظامی سے
 راج کیلئے چھیتر کو نقصان ہوا۔ اسی راج کیلئے
 چھیتر میں فریڈل ٹرڈر کے کارخانے ہیں۔
 انکا میں نقصان کیا گیا اور آپ نے دیکھا کہ
 پچھے پانچ ورشوں میں ہم یورپا اور
 دوسری کھاد و وریشوں سے ماٹ کر رہے
 ہیں۔ آیات کر رہے ہیں۔ انکی قیمتیں بھی
 بڑھی ہیں۔ اور گھنٹور بھی بڑھا ہے۔
 اسکے مادہ صیم سے سمبوتا چارہ کی طرف

جانا نہیں چاہتا وہ ایک لگ و شمش ہے۔
 لیکن اسمیں بھی سمبوتا چارہ کو آپ دیکھیں
 جہاں تک وکاس کا سوال ہے۔ وکاس
 کے سامنے میں۔ اس دیش میں سمبوتا چارہ
 ایک بڑا یاد تک لادن بن گیا ہے۔ اس
 سے کوئی انکار کر نہیں سکتا ہے۔ ایک سو
 سینتیس کروڑ روپے کا یورپا آیات کرنے
 کیلئے جو قرار کیا گیا اسکا کیا ہوا۔ قرار
 ہو گیا۔ روپہ چلا گیا لیکن یورپا کا
 آیات اس دیش میں نہیں ہو سکا۔
 میں ماننے متری جی سے کہنا چاہتا ہوں
 کہ اگر وہ پرانے متری جی چاہتے اور یورپا
 پیکج کو کرنے اور یورپا لادن کی انکی
 مشا ہوتی تو ایک سو سینتیس کروڑ
 روپے کو ان سات کارخانوں کو دینے
 کیپٹل کارپے شیل پونجی کے روپے میں
 تو نشیچے طور سے تو یورپا کیلئے پیکج
 کا ایک حد تک کام ہو گیا ہوتا یہ ایک
 ادھر ہے۔ لیکن وہ پیسے تو چلے گئے۔
 لکس کا پیسہ ہے۔ سرکار کا پیسہ ہے۔
 دیش کی جنتا کی گاڑھی کھائی کا پیسہ ہے۔
 تنہا یہ ہے کہ جیب باہر سے آیات کرینگے
 تو یہ ظاہر ہے کہ وہ چھپی ہوئی بات نہیں
 ہے کہ اس سے کمیشن ملتا ہے۔ لیکن یہ تو
 پورا کا پورا غائب ہو گیا۔ کمیشن تو مل گیا

ہو گا اور اسکالاجیو جنکو ملنا چاہیے تھا
 وہ لایو نہیں اٹھا سکے۔ اس وقت دیش کی جنتا
 کو اسکالاجیو نہیں مل سکے۔ سون اس بات
 سے اوگت ہے اور وہ اس انڈیا کی
 نے بھی کہا تھا بہاری جہا کرتے ہوئے۔
 درجہ گ سے رام لکھن سنگھ جی ہمارے
 بہار کے ہی تھے۔ اور وہ منتری تھے لیکن
 بہار کی جنتا نے انکو ہرا کر انکو سزا دی
 ہے۔ اسلئے اب اس دیش کی جنتا انکو
 کوئی غلط کام کرتا ہے۔ تو اسکو بہت دن تک
 برداشت کرنے کو تیار نہیں ہیں۔ جب پرکاش
 میں باتیں آجاتی ہیں۔ تو اسکا جواب صحیح
 سے پھر جنتا دیتی ہے۔ وہ چھوٹی نہیں ہے۔
 سے لکھا ہے۔ ہر کام فوراً ہو جائے۔ یہ تو ممکن
 نہیں ہے۔ اسلئے میرا کہنا ہے کہ سارو جنگ
 چھینتر کو بھی سبوتا کر کے اسے بدنام کرنے کا
 ایک پیرا س کیا گیا ہے۔ اور اسکو سبوتا کر
 کیا تاکہ جنتا کی نگاہ میں۔ وہ چھینتر بدنام
 ہو جائے۔ تاکہ خانگی چھینتر نجی چھینتر کو بچنے
 بچونے کا موقع ملے۔ جگہ ابھی بھی راجیکہ
 چھینتر اور نجی چھینتر دونوں چلیں۔ اسکا کوئی
 ورودہ نہیں کرتا ہے۔ پھر یہ آیات کر کے
 کیسٹن کمانے اور پیسے بنانے کا دروازہ
 کھل جائے۔ ایسا نہیں ہونا چاہیے۔ ہم
 نے پہلے بھی کہا کہ "افکو" اور "کر بھکر" میں

اسلئے ادھک اچیان ہورہا ہے۔ مناخ
 کھارہے ہیں۔ کیونکہ اسکا پلانٹ نیلے ہے۔
 اچیان کرنے کی چھتہ ہے۔ نئی ٹیکنالوجی
 ہے۔ لیکن ہمارے اس کارخانے کا کیا
 حال ہے۔ وہاں بیس۔ بیس سال پہلے
 کی پرانی مشینیں ہیں۔ پرانی ٹیکنالوجی
 کے اڈھا پر ہم اچیان نہیں کر سکتے
 ہیں اسلئے آج ضرورت اس بات کی ہے۔

کہ اس ریوائیکول بیکنج کے ذریعے اسکا پیرکھن
 کیا جائے۔ اسکو پھر ملے زردہ لگا جائے۔ تاکہ
 ہم جو دیشوں میں پیسے لگاتے ہیں۔
 اسلئے بجائے یہاں اچیان پرکھانے کے اس
 پیسے کو پکار کے دیش کے کسانوں کا
 عت اور دیش کے عت کو ہم پورا کر
 سکیں۔ اسلئے میرے کچھ سبب تو ہیں۔
 جو میں اس سون کے ماد صیم سے ماننے
 منتری جی کو دینا چاہتا ہوں۔ ہمارے پیار
 ایک آئی۔ ڈی۔ آئی۔ آئی بنک ہے۔
 اس بنک سے سود لیکر آپ اس کام
 کھلے وقت کھ سکتے ہیں۔ دوسرا سبب
 ہے جو ہمارے راشنریہ کرت بنک میں
 ان سے ہم آدھک سہوگ دے سکتے
 ہیں۔ سادھنوں کو جنتا سکتے ہیں۔ اور
 بھی بہت سارے وجہ سے سگھن ہیں۔
 جن سے ہم سود لیکر اس ریوائیکول بیکنج

کو پورا کر سکتے ہیں۔ ضرورت ہے ہماری
 منتری جی جواب دینے لگتے مگر کاتو بتائیں
 کہ ابھی برقی ورکش اپائنٹس کروڑ پچاس
 لاکھ روپے پر ادھیڑ ماہوں اور گز پھاروں
 کے ویتن بجھنے آدی برن خرچ ہوتے ہیں۔
 آپ اتنا ویشال رکھے ہوتے ہیں۔ تو
 خرچ تو ہو گا۔ اور تپادن کرانے نہیں یہ
 یہ ترک کافی وزن دار نہیں ہے۔ خرچ ہوتا
 ہے۔ میں مانتا ہوں۔ ہم سب روکنا
 ہیں۔ لیکن صحیح معنوں میں اسکی اپنا
 چھٹا کر پھانے کیلئے آپ بحث میں
 ویو سسٹما کیجئے۔ ویجئے سنگھنوں سے
 سہیوگ نے کر آپ دھن براہت کیجئے
 پر بندھوں کی جو بد انتظامی ہے۔ اس میں
 جس سوسھار کیجئے۔ پر بندھ کے ذریعے
 جو فضول خرچی ہوتی ہے۔ اس پر آپ
 روک لگائیے۔ اس میں ہمارا ایکو سہیوگ
 پورا کا پورا ملے گا۔ لیکن اس دشا میں
 آپ قلع اٹھائیے اور اس بیکیج کو آپ
 پورا کریں۔ اس کے لئے اس دیش کے کسانوں
 کو کھادی ڈوشکتا ہے۔ اور ڈوشکتا رہے
 اسکو پورا کرنا ہے۔ تو دیش میں سے منگائے
 ہم اسکو بہت حد تک پورا کرتے رہیں گے۔
 تو کھاد کے معاملے میں ہمارا دیش اہم
 نرہ نہیں بن سکیگا۔ شسوا وکھین کی

بھاری نیتی کوئی نئی نہیں ہے۔ پرانی ہے۔
 وہ نیتی پرانی پر گئی ہے۔ اسی بات میں
 آج میں سوا وکھین کی نیتی سیلف سیلاٹس
 کی نیتی صحیح ہے۔ اس دشا میں مصنوعی
 کے ساتھ قدم اٹھانے کی ضرورت ہے۔
 اور سمرکار میں چاہیگی اور ہمارا منتری
 ہی جو آئے ہیں۔ ہمو ایسا دشا میں ہے
 اس میں پہل کرینگے۔ وہیں سوا وکھین
 رجن ویجئے سنگھنوں سے۔ سمرکار سے
 و شیک دھن ارجت کرے۔ اس دشا
 یہ پینگ اس اسکیم کو لاگو کرے ہوئے
 ن کارخانوں کی تپادن چھٹا کر پھانے
 کے لئے جو او شیک کارروائی کرنے کی
 ورت ہوگی اسکو کرینگے۔ ہمارے سابق
 پانکر مکر جی نے جس بات کی او شیکتا
 زور دیا ہے۔ کہ ہم جو پچھلے پانچ ورشلوں
 کے کھاد پوریا کالایات بڑی تعداد میں
 رتے لارہے ہیں۔ یہ ہمارے دیش کی
 رشیکتا ہے۔ اس جہاری آیات کو
 بچھے ہوئے۔ دھیان میں رکھتے ہوئے۔
 ناکارخانوں کو۔ پتر جیوت کرنے لگتے
 دیو چنا ہے اسکو مصنوعی کے ساتھ آگے
 رھانے کی ڈوشکتا ہے۔ انھیں شہروں
 ساتھ میں اپنی بات سماعت کرتا ہوں E

SHRI V. NARAYANASAMY (Pondicherry): Madam Vice-Chairman, I thank you for giving me this opportunity to participate in the discussion that has been raised by the hon. Member of this House, Shri Dipankar Mukherjee. Madam, while speaking the hon. Member, Ansariji, made a sweeping remark, but at that time I did not want to intervene. He was referring to the previous Minister and he said that the people had defeated him...*(interruptions)*...Madam, actually the people belonging to various political parties were defeated in the elections, but that is not a matter to be considered over here unless and until there is a specific allegation against the previous Minister.

The hon. Member is a responsible Member and he cannot make such a sweeping remark. This I would like to bring on record. The issue relates to sick fertilizer units, especially the units which are in the public sector, and why there was not so much of response from the Government in reviving these public sector units. I am a Member of the Committee on Public Sector Undertakings. The Report of the Committee was presented in this august House. We had an opportunity to examine the functioning of the fertilizer units in this country and the various problems faced by them. When the new policy was announced by the Government three or four years back hiking the prices of fertilizers, there was suddenly a great demand for urea from the farming community. The reason was that the prices of other fertilizers were increased three-fold and the farmers found that they were not able to purchase them from the market. Since the Government had announced a subsidy for urea alone they went for it. Therefore, there was suddenly a great demand for urea in the country. The existing plants, especially in the public sector and in the private sector, were not able to cope with the demands and, therefore, imports had to be resorted to. The hon. Member, Mr. Ramachandra Reddy, has mentioned that

the Government had imported more than 37.82 lakh tonnes of urea. It is a fact because we have to meet the demands of the farmers and that is why we had resorted to imports. The production could not be increased overnight for various reasons. The technology which has been adopted and the plants which have been existing are very old. In spite of the fact that IFFCO and KRIBHCO had improved their efficiency up to 97% they were not able to meet the demands of the farmers. Certain projections were given by them. Certain plans were given by them including the Fertilizer Corporation of India for modernisation of the fertilizer plants. The Government, because of constraints of funds had considered only some projects as they were not having internal resources. I would like to remind the hon. Members that the best example of this kind of a white elephant, of a public sector undertaking, is there in West Bengal. There are cases where fertilizer plants were started and run and revival was sought when it was found losing. A fertilizer plant was started as a public sector unit. It was functioning for some time. It was not able to make any profit. It was losing. Ultimately its revival was sought as a sick unit. There is the best example in West Bengal. The unit was not started; not a single kilo of fertilizer was produced. But for two-and-a-half years the Government has been paying the salary to the employees without any work. This has been going on. Therefore, the work culture has to be improved. The plant was not started.

SHRI MD. SALIM (West Bengal): There was no work.

SHRI V. NARAYANASAMY: Why do you pay the salary when there is no work? You recruit the employees for no work and pay them! Since you have erected a factory you have to pay the salary. ...*(Interruptions)*... Agarwalji, when you erect a factory you have to pay the salary to them, whether they do any work or not. That kind of culture should not be there. *(Interruptions)*....

SHRI MD. SLIM: You don't want to produce. You want to import.

SHRI V. NARAYANASAMY: I am coming to that. (*Interruptions*).... Let me answer my hon. friend. The plant was erected. The employees were put in there. They did not have any work. The plant was not commissioned for obvious reasons which the hon. Members know.

SHRI RAMDAS AGARWAL: How can you retrench them? (*Interruptions*)..

SHRI V. NARAYANASAMY: When production is not there....(*Interruptions*).

SHRI RAMDAS AGARWAL: They were recruited at the time of construction. How can you remove them?

SHRI V. NARAYANASAMY: I am not talking about construction. When the factory is not functioning....(*Interruptions*).

SHRI RAMDAS AGARWAL: When the construction started....(*Interruptions*).

SHRI V. NARAYANASAMY: I am not talking about construction. Construction is a different thing. These employees have been recruited for production. (*Interruptions*).

SHRI DIPANKAR MUKHERJEE: Forget about workers. If you want, we will retrench them. Madam, Rs. 600 crores were invested and the plant was erected. Why is it not producing?

SHRI V. NARAYANASAMY: I am also asking this from the hon. Minister.

SHRI MD. SALIM: Mr. Narayanasamy is blaming the workers. (*Interruptions*).

SHRI V. NARAYANASAMY: I am not blaming the workers. I am supporting them. They are getting salaries. But the plant is not producing even one grain of fertilizer. How can we expect profit when it is not producing anything? Several reports have come.

SHRI NILOTPAL BASU: Individuals are making profit.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Mr. Basu, don't interrupt.

SHRI V. NARAYANASAMY: I would like to put a question to the hon. Minister. The work culture of inefficient managements of public sector undertakings has to be improved. As far as the fertilizer industry is concerned, the work culture has to be improved. Funds have to be provided for the modernisation of old plants. If funds are provided, the sick fertilizer units would come out of the red. If you provide funds for the revival and modernisation of sick units, you will be able to revive them, but if the inefficient management is there, then again you will have to pump in money. You have to set right the inefficient managements of these fertilizer units. It must be done. If one fails, the entire system fails. This is the basic problem which the fertilizer plants are facing today. Some problems have already been solved and some units are running efficiently. But some units are facing a lot of problems. When it was found that imported urea was costing more, it was decided to set up factories overseas so that fertilizer could be sent from there to India. This project was envisaged. I don't know what has happened to it. A large quantity of urea is being imported and in the process a lot of money is going out. This is the complaint of many hon. Members. I agree with them. This scheme was worked out to solve this problem. I would like to know whether this scheme has been working. In the last 10 years, the Government has provided funds for the revival of sick public sector units. I would like to know what capacity utilisation has been made by various sick public sector fertilizer units in various States. What is the progress? I would like to know how many projects are pending with the Government of India. Apart from the sick fertilizer units, for revival, there are certain new projects. I would like to know whether the Government has taken up those projects. I would like to know how

many projects the Government is going to start. Fertilizer is going to be the main problem in this country. The framing community needs it. So far as urea is concerned, we are importing a large quantity of urea. What is the plan which the hon. Minister is envisaging to meet the demand of urea through domestic production. The domestic production of urea should be more than 70 to 80 per cent. But today it is not more than 45 to 50 per cent. Why do we depend upon other countries? I would like the hon. Minister to reply to it. In southern India there is no concentration of fertilizer plants. In Andhra Pradesh we have one plant. We do not have any fertilizer plant in the Southern States. I would like to know if there is any proposal to start a fertilizer plant in the South. I would also like to know about the revival package which the Government has formulated for the purpose of reviving the sick industries.

PROF. NAUNIHAL SINGH (UTTAR PRADESH) : Madam, we are discussing a very serious question in the interest of the nation and the people of India. Madam, fertilizer is a vital product and it can help in accelerating the growth of the economy. The production of fertilizers and their supply at cheap rates serve as a catalytic agent for farmers and helps in augmenting agriculture. As such, fertilizer is the life-line of the farmer. Madam, farmers produce garins to keep us alive. They produce raw materials to keep the wheels of industry moving. Today, and in future, farmers can produce export-oriented products to supplement exports from industries. For this, there should be abundant production and supply of fertilizers to inject into agriculture. But it is shocking to see that the demand of the farmer for adequate supply of fertilizers at cheap rates has been ignored. Otherwise, farmers could have brought about another green revolution in the country. Madam, fertilizer production in India commenced as early as 1906 with the setting up of a super phosphate plant by EPI-(Parry) India at Ranipet in Tamil

Nadu. Another plant was started in Alwaye in Kerala. Sindri fertilizer plant, Nangal fertilizer plant, Chambal fertilizer and chemical plant, Trombay fertilizer plant and a fertilizer plant in Kota in Rajasthan were started. As on March, 1995, there were 20 urea producing units with an aggregate installed capacity of 16.65 million tonnes per annum. About 30 complex fertilizer units were set up with a total capacity of 7.77 million tonnes per annum. Of the total installed capacity of 24.42 million tonnes, the public sector units account for 49 per cent, the private sector accounts for 35 per cent and the cooperative sector holds 16 per cent. Following the decontrol of price and distribution of phosphatic and potassic fertilizers in August, 1972, the phosphatic manufacturing units suffered heavily. The capacity utilisation fell to 68.5 per cent in 1993-94 from the peak level of 94 per cent in 1992-93. However, India does not produce potassic fertilizer. India's import of fertilizer has increased from 0.05 million tonnes in 1951-52 to 0.6 million tonnes in 1970-71. In 1993-94, the import was 3.1 million tonnes. the subsidy on fertilizer has been increasing year after year. In 1980-81, fertilizer subsidy was just Rs. 500 crores which increased to Rs. 5,241 crores in 1994-95. As regards chemical and fertilizer consumption, it was as low as 0.6 kgs. in 1951-52. It increased to 13.6 kgs in 1970-71. It further increased to 76 kgs in 1994-95. The introduction of high yielding variety of seeds gave a significant boost to the production and consumption of fertilizers. Fertilizer consumption depends to a great extent upon the behaviour of monsoon. A good monsoon boosts fertiliser demand by 15 to 20 per cent. About 70 per cent of the fertiliser is consumed in 35 per cent of the area with irrigation facilities. However, a disturbing scenario is emerging on the fertiliser front. While the demand is going up, there are no plans for creation of additional capacity nor is anything being done to revive a number of plants that have been out of commission for a long time. It should be noted

that 60 per cent of the people are dependent, directly or indirectly, on agriculture. Therefore, the solution lies in taking quick decisions regarding non-operational sick units. In fact, mismanagement is the main cause of units becoming sick. A recent study has shown that the urea produced by some of these antiquated units will be cheaper than the imported one. Despite this, little has been done to revive the sick units. Recently, an allocation of Rs.109 crores has been made for the RCF and HFC to run some of the sick units. This is just a drop in the ocean. Although a number of expert committees have submitted reports for reviving the FCI and HFC units, yet nothing concrete is visible. According to experts, the first decision that the Government will have to take is regarding the issue of accumulated losses of these corporations. The total loss of HFC as on 1st January this year was Rs.9,228 crores and that of FCI was Rs. 8,683 crores. Surprisingly, even while the plants are not under production, the employees continue to get their salaries and other perks. During 1992-93, the HFC made payments to its employees to the tune of Rs.55.72 crores and the FCI to the tune of Rs. 52.67 crores. In addition to the losses in production due from obsolete plants, what is worrying me and the experts is the decline in the production of nitrogen from some of the modern ones. Madam, production of urea continues to stagnate at 13 million tonnes, which is roughly 85 per cent capacity utilisation, mainly because of the inadequate availability of feedstock, primarily gas, and infrastructure constraints such as supply of water and power. However, technical snags, in some cases, are preventing optimum utilisation of existing capacities. These problems need to be attended to on a priority basis. In addition, something needs to be done expeditiously to attract fresh investments in this capital-intensive industry because after the completion of Aonla expansion of the IFFCO and the Tata plant at Babrala, there are no fresh plants in the pipeline. The

minimum that the Government can do is to announce the revised retention price policy. Though approved by the Cabinet towards the end of August, it has not yet been announced. However, Madam, it is pointed out that despite the increased production in urea, there will be a backlog of 26 lakh tonnes at the end of the Eighth Plan. This is stated to go up over 75 lakh tonnes during the Ninth Plan. The principal reason for this surge is the rise in demand, particularly from the agricultural community. Unfortunately, Madam, the slow development of irrigation facilities and the near stagnant trend in the consumption of fertilisers have been identified as major reasons for the shortfall in achieving the Eighth Plan's agricultural production targets. Fertiliser consumption was projected to increase from 12 million tonnes in 1991-92 to 18.3 million tonnes in 1996-97. However, the consumption rose to 12.15 million tonnes in 1992-93; 12.36 million tonnes in 1993-94 and 13.82 million tonnes in 1994-95. In the Seventh Plan, it was observed that a one per cent increase in fertiliser consumption resulted in a seven per cent rise in foodgrains production. For the Eighth Plan period, Madam, the ratio was estimated at 1:6. Accordingly, it was estimated that if fertilizer consumption could go from 12 million tonnes in 1991-92 to 18.3 million tonnes in 1996-97, foodgrain production would increase by about 30 million tonnes. However, the Government's decision to cut back fertilizer subsidy along with inadequate irrigation facilities has resulted in slowing down of fertilizer growth. The poor States are the ones who have been adversely hit, even as inter-state disparities in consumption of fertilizer continue to widen. As such, there is need for a regulated and clear-cut fertilizer policy.

With the launching of economic reforms, the Fertilizer Policy has lost the most important factors of 'consistency' and 'stability'. The flip-flop policy of the Government in this regard, has played havoc with the industry and agriculture. Hence, the Government should come out

with a conducive and well-coordinated policy that can help the industry and agriculture recover while keeping up to the expectations of the fertilizers and which could remain in force at least until the turn of the century to enable the manufacturers to plan their expansion and diversification.

Madam, lastly, if the consumption of nitrogen increased from 8.1 million tonnes in 1991-92 to 8.8 million tonnes in 1993-94, its production declined by about one lakh tonnes from 7.3 million tonnes to 7.2 million tonnes. However, Madam, production of nitrogen was hampered because of disruption in the supply of gas to gas-based plants. To a considerable extent, production was also affected due to reduced contribution from DAP. As such a co-ordinated policy to the entire fertilizer sector is the need of the hour. Besides, the policy has to be guided by the fundamental consideration of ensuring continued help and growth of industry for supplying indigenously the increasing requirements of this vital agricultural input. That was indeed the objective all along in the seventies and in the eighties and nothing fundamentally has changed since then.

Madam, therefore, I support the demand of the hon. Member Shri Dipankar Mukherjee, for the revival of sick public sector fertilizer units *vis-a-vis* the import of urea during the last five years. Thank you, Madam.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Secretary-General is to report a message from Lok Sabha.

MESSAGE FROM THE LOK SABHA
The Uttar Pradesh Appropriation (Vote on Account) No.2 Bill, 1996.

SECRETARY-GENERAL: Madam, I have to report the following message received from Lok Sabha signed by the Secretary-General of Lok Sabha:

"In accordance with the provisions of Rule 96 of Procedure of Busi-

ness in Lok Sabha, I am directed to enclose the Uttar Pradesh Appropriation (Vote on Account) No.2 Bill, 1996, as passed by Lok Sabha at its sitting held on the 12th September, 1996.

The Speaker has certified that this Bill is a Money Bill." Madam, I lay the Bill on the Table.

THE VICE-CHAIRMAN (MISS SAROJ KHAPARDE): Now the Minister is to reply to the Short Duration Discussion.

Short Duration Discussion Revival of Sick Public Sector Fertilizer Units vis-a-vis huge import of Urea during the last five years—Contd.

श्री शीश राम ओला: उपसभाध्यक्ष महोदय, मैं माननीय सदस्यों का बड़ा आभारी हूँ कि उन्होंने बड़े, अमूल्य सुझाव दिए हैं। लेकिन जो सुझाव आये हैं वे तथ्यों से अलग भी हैं। यूरिया के बारे में बड़ी चिंता जताई गई है। प्रत्येक सदस्य ने इस बात पर चिंता जाहिर की है कि यूरिया का आयात बड़ी मात्रा में बाहर से हो रहा है जिससे राष्ट्र के मजदूर भी प्रभावित हुए हैं और राष्ट्र की अर्थव्यवस्था भी प्रभावित हुई है। इस संदर्भ में मैं आपके समक्ष कुछ तथ्य प्रस्तुत करना चाहता हूँ। महोदय, इस वर्ष बहुत कम यूरिया आया है। पिछले वर्ष जहां लगभग 37 लाख मीट्रिक टन यूरिया का आयात हुआ था, वहीं इस वर्ष केवल 6 लाख मीट्रिक टन यूरिया का आयात अप्रैल से जुलाई 96 तक हुआ है। मैं यह कहना चाहूंगा कि यूरिया का आयात कम हो रहा है। जो पिछले वर्ष यूरिया आया उससे कम यूरिया इस बार आ रहा है। इसका अर्थ यह हुआ कि हम अपने ही राष्ट्र में अधिक यूरिया उत्पादन करना चाहते हैं और विदेशी मुद्रा को भी बचाना चाहते हैं कि हम पर विदेशी मुद्रा का ज़बदा भार न पड़े। किन्तु जो सिक यूनिट हैं, उनके बारे में एक बड़ी गंभीर समस्या है। हम गोरखपुर के कर्मचारियों और अन्य स्ट्रेडिंग चांजेंज पर 16 करोड़ 80 लाख रुपया सलाना व्यय कर रहे हैं। रामदास जी ने किसी हद तक ठीक कहा है। यदि कोई प्राइवेट कम्पनी होती तो यह स्थिति उत्पन्न नहीं होती। इसी प्रकार से इन्दिया कारखाना भी बना और बनने के बाद उसमें साप एम्प्लोयमेंट हो गया। वहीं एक दाना यूरिया का पैदा नहीं हुआ और उनके स्ट्रेडिंग चांजेंज लगभग 18 करोड़ 36